

ВЫХОДЗІЦЬ
ШТО-ТЫДЗЕНЬ
У ПАНЯДЗЕЛКІ
АДРЭС РЭДАКЦЫІ
І АДМІНІСТРАЦЫІ:

(ЗАКЛАДЗЕНА У 1906 Г.)

Цана асобнага
нумэру 3 мк.

ЦАНА АБВЕСТАК:

на 1 стран. . . 15 мар.

на 4 " . . . 5 "

за радок пэгіту.

Вільня, Завальная 7.

Вільня, 6 сьнежня 1920 г.

Справа плебісцыту ці, як кажучь, выяўленьня волі насяленьня Віленшчыны, а мо' і Горадзеншчыны (—плебісцытны абшар яшчэ аканчальна ня вызначаны) становіцца на рэальны грунт. На Каляды, здаецца, мы ўжо будзем мець чужаземных гасцей — гэтым разам ужо не як окупантаў, а як наглядчыкаў за правільнасьцю і свабодай выяўленьня народаў яго волі.

І ўсё-ж такі справа плебісцыту яшчэ даволі цёмная: бо ня толькі межы плебісцытнае тэрыторыі ня вызначаны, але й няма ведама, як будучь стаўляцца народу пытаньні, на якія ён павінен адказаць. А якраз гэтыя два пытаньні маюць для нас, беларусаў, вялізарную вагу.

Тут гожа ўспомніць, што Заходняя Беларусь паводле маскоўскага трактату з Літвой 12 ліпеня і рыжскае ўмовы з Польшчай аказалася адрэзанай ад Усходняй Беларусі і пры тым пабіта на два кукі. Адзін кук — Віленшчына і Горадзенскі павет — аддзелены Літве, а цяпер часцю заняты войскам генэрала Жэлігоўскага; другі — рэшта Горадзеншчыны, заходні край Меншчыны і два паветы Віленшчыны (Дзісьненскі і Вялейскі) — аддзелены Польшчы. Але ад таго, што зямлю напу гэтае парэзалі, ані яна сама, ані насяленьне яе не змянілася: ўсе на ёй асталося, як і было. Вось, з гэтага і вынікае зусім натуральнае дамаганьне беларускага грамадзянства, каб увесь беларускі абшар, які адышоў ад Савецкае Расеі, быў абняты плебісцытам і меў магчымасьць высказаць сваю волю.

Вось мы цяпер і пераходзім да другога аспэкта пытаньня: калі-б плебісцыт абняў увесь сказаны абшар, дык ужо нельга стаўляць пытаньня „да Польшчы, ці да Літвы“, бо-ж Літва й не паягае на тое, што бальшавікі уступілі паляком. І тут сам сабой напрашываецца трыці выхад: павінна быць пастаўлена пытаньне аб стварэньні з гэтага абшару асобнае дзяржаўнае арганізацыі — ні ад каго не залежнае, якая ўжо сама, зарганізаваўшыся як мае быць, выбрала-бы сабе таго заўзніка, з каторым магла-бы абдацца на аснове фэдэрацыі ці конфэдэрацыі.

Мы думаем, што такая пастаноўка справы адна толькі магла-бы забяспечыць на нашай зямлі сякі-такі спакой і ня даць разьвівацца тут тэй напывальнай грызьні, якая ў нас нямінуха пры надзяленьні нашых суседзяў кускамі живога цела Беларусі, — ня даць грунту чужынцам машацца ў унутраныя справы гэтых суседзяў пад відам абароны беларусаў. На гэта павінны звярнуць сур'ёзную ўвагу ўсе тыя палітычныя дзеячы, якія глядзяць упярод крху далейс вайго носу...

Незалежнасьць і непадзельнасьць.

Домаў Беларусі апошні час шчыра займаюцца яе суседзі: дзеляць яе то так, то сяк, прылучаючы да Маскоўшчыны, Польшчы, Літвы, Латвіі, дзеляць яе так і гэтак. Са ўсім, здаецца, падзялілі паміж сабой, а ўсё яшчэ нешта незадаволены. Чуюць добрыя суседзі, што падзяліць яшчэ ня значыць задушыць, што і падзеленая вяршыцца і жыве.

Бальшавікі адхвацілі сабе добрую частку Беларусі: Віцебшчыну, Смаленшчыну, Міншчыну, Магілёўшчыну і на гэтай частцы Беларусі пры помачы гвалту гаспадарыць так, як ім уздумаецца, ня пытаючыся, як хочаць жыць сам беларускі народ. Гаспадарыць, а тым часам мы чуем весткі з гэтых мейсц, што то там, то сям выбухнулі паўстаньні. Народ варушыцца. Беларускі народ прагнуўся і цяпер выпрастоўваецца, каб скінуць з свайго цела насільнікаў.

Панаваньне Літвы было толькі ў Віленшчыне і Горадзеншчыне, але беларусы дука добра ведаюць, як адносіліся літоўцы тады і да тэрыторыяльнай і пэрсанальнай аўтаноміі „Літоўскай Беларусі“, памятаюць адмову даць куска Беларусі, ўзятаму Літвой на дагавору з бальшавікамі, якую-б небудзь самастанельнасьць. Памятаюць яны міністра „над беларусамі“ — Семашку, яго паскудныя выбрыкі на Віленскі Беларускі Нацыянальны Камітэт. Гэты найміт літвіноў, таксама, як і ўвесь літоўскі ўрад, глядзелі на адышоўшую да Літвы частку Беларусі, як на бязспорную Літву, і аб якой бы там ні было аўтаноміі і слухаць не хацелі.

Латвія адхваціла сабе: Рэжыцкі, Дзьвінскі, Дрысенскі і часткі другіх паветаў Віцебшчыны і пакуль што сядзіць сабе, як кот пад ложкам, ухапіўшы кусок мяса. Вурчыць і есьць сабе патроху.

Падзялілі, і ўсе, здаецца, павінны былі-б быць задаволены. Але на двеле ня так, а якраз наадварот: ўсе, апрача Латвіі, не задаволены. Думаюць, як бы тут яшчэ крапчай „далучыць“, як бы са ўсім аб'ясціліць беларускі народ, каб ён ня мог дабіцца сваёй поўнай незалежнасьці.

Нейкае запам'яненне прыйшло на нашых суседзяў. Суседнія народы: палякі, літоўцы, латышы — самі доўгі час былі задушаны Маскоўшчынай, толькі нядаўна самі прагнуліся і акрэплі, а цяпер крэпка ўзсёлі на бедны беларускі народ. Здавалася-б, што, ведаючы як цяжка жыць пад чужой няволяй, трэба-б было памагчы сваёй суседцы небагатай і матар'яльна, і інтэлігентным сіламі. Пасабіць так ці інакш трэба-б было, а ня думіць, памятаючы той час, калі будзе патрэбнасьць у Беларусі: тады, як Маскоўшчына пасыла бальшавіцкай хваробы выпрастаецца і ўзноў пачне прыбіраць сабе к рукам усе народы, якія яна ад веку ўгнятала.

Як быццам ня ведаюць яны, што немагчыма народ, які ўжо пачаў варушыцца пасля доўгага сну, яшчэ раз усыпіць. Польшча спала 300 гадоў, але нацыянальная моц дала ёй магчымасьць скінуць з свайго цела і Расею, і Аўстрыю і Нямецчыну. Палякі, больш чым хто не будзь, павінны ведаць, як цяжка быць падзеленымі.

На вазе.

Для дыплямата разьвязаць якое небудзь пытаньне — гэта якбы адважыць на тонкай нязе тавар у прысутнасьці заінтарасаванай праціўнай стараны.

От-от гандляру хочацца ўрваць чаго-небудзь...

Ён разгайдаў вагу... Раз, два... гатова!

Але вось праціўная старана кажа ціха:

— Пачакайце!

Ах, яшчэ трошкі прысыпаць!

Зноў гойдаўка вагі, зноў гатова, зноў:

— Пачакайце... і г. д.

Нерагаворы ў Рызе — нешта падобнае. Важаць:

— Беларусь...

Прадзе, здаецца, Іоффе, купляе Домбскі, ці наадварот, — хто іх там разбярэ...

Правільней усяго, раней прадаваў Данішэўскі, а цяпер як-бы Іофэ купляе.

Паны! Ну, ці ня брыдка Вам таргавацца? Гэта-ж, здаецца, гэты ваш „тавар“ — жывы.

Яго рэзаць — нельга.

Яму, ведаецца, надта, надта баліць...

Ці вытрымае?

„Музыка бяз лязька“.

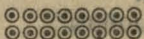
Раздача зямлі салдатам.

Паводле варшаўскіх газэт, польская соймавая зямельная камісія на засяданьні сваім 24 лістапада прыняла ў аканчальнай рэдакцыі праект закону аб пераходзе на ўласнасьць польскага скарбу зямельных абшараў у усходніх паветах, якія паводле міравой ўмовы з бальшавікамі адышлі да Польшчы. Адначасна прыняты праект закону аб надзяленьні гэнай зямлэй салдатаў і самахвотнікаў (дабравольцаў).

Абодва законы маюць быць праведзены праз Сойм гэтак паспешна, каб у палове сьнежня іх можна было пачаць праводзіць у жыццё.

Такім-спосабам Сойм мае на мэці правясьці даўно праектаванае засяленьне гэных чыста беларускіх паветаў польскімі сялянамі. На польскую вайсковую колонізацыю прызначаны агулам 22 беларускія і ўкраінскія паветы: Берасьцейскі, Пружанскі, Ваўкавыскі, Слонімоні, Навагрудскі, Баранавіцкі, Вялейскі, Дзісьненскі, Несьвіжскі, Лунінецкі, Пінскі, Кобрынскі, Валадзімерскі, Ковэльскі, Луцкі, Ровенскі, Дубненскі, Сарненскі, Крамянецкі, Астрожскі, Горадзенскі і Лідзкі.

Здэмабілізаваныя жаўнеры польскае арміі маюць атрымаць бязплатна або на доўгатэрміновую сплату надзел да 45 гэкт. Апрача таго маюць атрымаць пры дэмабілізацыі арміі часткі живога і мёртвага інвэнтару (коні, вазы), будаўляны матэрыял да 80 куб. мэтраў, а таксама маюць быць прызначаны два мільярд марак на крэдытовую падмогу жаўне-

рам у гатоўцы ці збожжам для засева і інш. Малады жаўнер польскі замяніць шаблёю і стрэльбу на шпуг і сякеру, не перастаючы на новай сядзібе быць вартаўніком і абаронцам Польшчы“.

Так піша польская газета „Kurjer Lwowski“.

Абгаварываючы пытаньне аб вайсковай колонізацыі, украінская газета „Вперед“ піша:

„Вайсковая колонізацыя не першыня ў гісторыі Эўропы. У рымскія часы надаваліся геройскім рымскім жаўнерам у розных здабытых краях зямельныя надзелы. Пасля здабыцця Ірлянды ангельцы колонізавалі і стварылі ў Ірланды страшэнныя зямельныя адносіны, якія яшчэ і сёння зьяўляюцца прычынай заўзятай барацьбы. У усходняй Галіцыі пасля заняцця яе каралём польскім Казімірам былі наданы вялікія абшары зямлі польскай шляхце і рыцарству. Вайсковую колонізацыю праводзілі немцы праз некалькі вякоў на славянскіх землях. У часе апошняй вялікай вайны, калі аднаго часу здавалася, што немцы перамогуць, у Нямеччыне прыгатаўлялі ўжо праект, паводле якога меліся пазакладаць вайсковыя нямецкія колоніі ў Літве і ў Латвіі“.

Барацьба беларусаў з савецкай Расеяй.

Паўстаньне ў Слуцкім паведе, ня маючы ніскуль ніякае помачы, пачынае заміраць. Паводле вестак Беларускага Прэс-бюро, беларускае войска пасля гарачае бітвы з большавікамі было прымушана пакінуць места Слуцк, бо ў яго было ні коні, ні амуніцыі. Большавікі тут выпусцілі проці беларусаў 6 панцырных самаходаў, а ў беларусаў ня было іншага аружжа, апроча захаваных сядзямі па вёсках вінтовак.

У Слуцку і ваколіцах народ кідае ўсё і уцякае ад-большавіцкага панавання. Цэны нярухомасі маюцца страшэнна паніжаныя. Ніхто ня павен жыцця.

З другога боку йдуць чуткі, што беларускія „зялёныя“ войскі ў нейтральным поясе паміж польскай і савецкай лініямі маюць добрую арганізацыю, маюць свае штабы і апэрацыйныя базы. З гэтае прычыны дэлегацыя 3-е савецкае арміі звярнулася да польскае каманды 2-ой арміі з прапачыняй увясці войскі ў нейтральны пояс, каб непапусціць там арганізацыі „зялёных“. Польская каманда, годзячыся на гэта, звярнулася з пытаннем да галоўнага камандавання.

Урэшці аб Балаховічу йдуць весткі, што яго армія разбіта. Савецкая ваенная „сводка“ накідае 30 лістапада, што ў часе барацьбы з Балховічам чырвоныя войскі ўзялі ў палон 120 балахоўскіх афіцэраў, 4540 жаўнераў, 4 гарматы, 2 скрыні з патронамі, 40 кулямётаў, 7 самастрэлаў і іншую дабычу. На Слуцкім адрэзку большавікі дайшлі да дэмаркацыйнай лініі.

Як бачым, весткі невясёлыя. А ўсё-ж такі народныя паўстаньні тым страшэнны наездчыкам, што, затупіўшы іх, няма ніякае пэўнасьці, што яны ня выбухнуць хутка ізноў у другім месцы. Іскра паўстаньня за незалежнасьць Беларусі будзе перакідацца з адной ваколіцы ў другую, бо народу ўжо далзела чужакая няволя, і ён будзе барацца за вызваленне свае бацькаўшчыны, ўзіраючыся на слаўны прыклад Ірлянды.

Падгатоўка да плебісцыту.

Рада Лігі Народаў запырэдзіла арганізацыю міжнароднай дружны, якой даручаецца нагляд над выўленьнем волі народу ў Віленшчыне. Дружна будзе складацца з гэтых войск: 1 рота бэльгійцаў з атрадам кулямётчыкаў, 2 роты гішпанцаў з кулямётамі, 2 роты

французаў з кулямётамі. На пасылку іх ёсць ужо згода іх урадаў. Данія, Галандія, Норвэгія і Швэцыя дагэтуль аб сваім учасці ў дружыне не заявілі. Часць гэтага войска мае выехаць да Гданьску 21 гэтага сьнежня.

Камандантам усіх войск будзе французскі палкоўнік Шардэні. На ўтрыманьне іх дадуць грошы ўрады, якія іх пасылаюць. Грошы гэныя ім верне Віленшчына.

Тымчасам, чакаючы плебісцыту, спынілася аружная барацьба паміж войскам ген. Жэлігёўскага і літоўскім: згодна з пратаколам, падпісаным у Коўне польскім паўнамоцнікам, графам Коссаковскім, 30 лістапада ў самую поўнач пачалося замірэнне на гэтым фронце.

У звязку з гэтым цікава адзначыць сьледам за „Gaz. Kr.“, што польская дэлегацыя, якая езьдзіла ў Коўну ад імя ўраду Польшчы, складалася ажно з трох графаў: Коссаковскага, Лубеньскага і Тышкевіча...

Чэхі аб Вільні.

У № 293 чэскай газеты „Narodni Listy“, якая выдаецца ў Празе, зьмешчан артыкул п. Вершыніна, датычны спрэчак аб м. Вільні, пад назвай „Беларусь — Польшча — Літва“, які мы ў перадруку з чэскай мовы і падаем ніжэй.

Выклаўшы далей гісторыю будавання „Вялікага Князьства Літоўскага“, як беларуска-літоўскай дзяржавы з поўнай беларускай псравай — як культурнай (беларуская мова была дзяржаўнай), так і чысленай, — аўтар гэтак заканчвае сваю стацьцю:

„Вільня, быўшая сталіца Літоўска-беларуска-жмудзкага князьства, ёсць, полуг сваёй даказанай гістарычнай мінуўшчыны, чыста беларускае места, цяпер-жа заселена Палякамі і Жмудцамі (пераважна багатшай буржуазіяй), значыцца прышлымі элемэнтамі. Беларусы ў Вільні ёсць менш чым Палякоў, але за тое ў ваколіцах места жыхарства выключна беларускае. Жмудзінаў-Літвіноў у Вільні таксама мала. Адсюль і вынікаюць спрэчкі аб дзяржаўнай прыналежнасьці Віленшчыны.“

„Жмудзіны — Літвіны пры закладаньні сваёй рэспублікі не назвалі яе „Жмудзь“, як гэта належала-бы, але „Літва“ з-той мэтай, каб як найбольш урваць беларускіх зямель, якія па старому звычайу называюцца „Літоўскімі“. Гэта яны лічылі патрэбным. Маскоўскім большавікам, якія ведаюць, плацілі з чужой кішэнні, нічога не каштавала купіць мір у Літвіноў — Жмудзінаў за вялікі кавалак беларускай зямлі з жыхарствам беларускім каля 1 мільёна. Гэта сталася проці волі таго жыхарства, якое ўжо некалькі разоў заяўляла, што хоча належаць да сваёй Народнай Беларускай Рэспублікі“.

Падарожныя гутаркі.

Дзень хмарны, але цёплы. Ноччу ішоў дождж. У Вільні на вуліцах сьлізка, і так і думаеш, каб не паваліцца. Выходжу за горад; тут ужо зусім няма як ісьці, бо ногі па костачкі гразнуць у балоце. Але нічога ня зробіш, мусіш ісьці. Пачынаецца імгліць дожджык. На-стаўляю каўнер і, выбіраючы дзе меншая гразь, плятуся памаленьку далей. Дарога нудная.

Пачынае памнець; сьпішу скарэй да вёскі, каб заначаваць. Прыходжу ў вёску Адамчукі і заходжуся ў першую хату. Будынкі пекныя, — відаць, што гаспадар ня бедны.

— „Вечар добры!“
— „Добры вечар“, — адказваець дзяцюк гадоў 24-х.

— „Ці ня можна было-б у вас пераначаваць?“

— „Можна, хата вялікая“.
Агульныя пытаньні, адкуль і куды іду.

Пачынаем гутарку аб тым, аб сям, аб мобілізацыі, і аказываецца што і гэ-таму дзяцюку трэба ісьці ў войска. На-рэшце закратываем справу Беларусі. Аказываецца, што ён — сьвядомы беларус, які шчыра і многа працуе над усьведамленьнем цёмных вясковых мас.

II

Расьвітаўшыся з гаспадаром, іду далей. Пагода такая самая, як і ўчора. Выходзячы з Лаварышак даганяю чалавека.

— „Далёка дзядзька ідзе?“ — пытаюся.

— „Не, — кажа, — не далёка, а сам?“
Адказваю, што туды й туды.

— „Што чуваць, — пытаюся — каля вас?“

Іду далей! Дарога гразкая, а к та-му яшчэ дожджык імгліць. Спатыкаюцца людзі з машыкамі на плячо і нагруканыя збожжам падводы, якія едуць у Вільню, а адтуль даганяюць і мінаюць вазы нагруканыя карасінай, сольлю і другімі рэчамі. Прыходжу ў вёску Слабодку. Мясцовасць пекная: кругом горы, парослыя лесам. Вёска так сама прыбіраецца выгляд мястэчка, бо палавіна на гарэ, а палавіна на нізе. Дамы так сама пекныя і новыя, а многа гаспадароў яшчэ не абудаўшыся, бо вёска была спалена немцамі. Заходжуся ў адну бла-генькую хатку спытацца, дзе тут можна купіць чаго-небудзь перакусіць. Адказа-ваюць, што хіба нічога не дастану, бо малака ўжо ні ў кога няма, а з хлебам так-сама марудна. У хаце дзьве дзеўкі, але адна гаворыць па-польску, а другая-ткі гаворыць па-беларуску. На маё запы-таньне, чаму гаворыць па-польску, а не па-беларуску, адказваець, што беларус-кай мовай гавораць толькі сяляне на вёсцы, а ў горадзе гавораць толькі па-польску, а пры тым беларуская мова ня пекная:

— „Гэта ваша хата?“ — пытаюся.

— „Наша“ — адказваець.

— „Дык вось выходзіць так: ваша хата зусім благая, у якой нават страшна сядзець, каб не развалілася, а вун у вашага суседа пекны дом; калі за-мест таго, каб паддзяержываць сваю ха-ту ад развалу, вы пойдзеце і станцеце гладзіць вуглы суседавай хаты, — дык што-ж вам на гэта скажа сусед? Будзе толькі сьмяяцца з вас. Так сама і тут выходзіць: хоць мы горнемся да Польшчы, гаворым па-польску і завём сябе „паля-камі“, аднак праўдзівыя палякі ня лі-чаць нас „сваімі“ і нават сьмяюцца з нас за нашу цемнату“.

— „А можа й праўда“, — адказы-ваець.

Крыху пагаманіўшы, выходжу і іду далей.

Некалькі вёск прайшоўшы спаты-каю падводы з сенам і аўсом, рэквіра-ваныя для войска.

Даганяю селяніна. Пытаюся ці да-лёка ідзець і адкуль.

— „Іду — кажа — ў Міхалішкі да афі-цэра!“
У нас гавораць, што тут Беларусы заступіць; ці праўда-ткі гэта?“

— „Гэта ад нас саміх залежыць: калі будзем дабівацца, дык некалі і даб-ёмся, што самі будзем гаспадарамі ў сваёй хаце“.

— „Дай-жа Божа і Найвышэйшая Матачка скарэй гэтага часу даждацца“.

У Міхалішкі прышоў, дык ўжо бы-ло цёмна. Усе хаты бітком набіты салда-тамі. Іду шукаць хлеба і кватэры. Хлеба-ткі з вялікім стараньнем удалося знай-сьці 2 фунты чорнага па 10 марок фунт, а кватэры так і не нашоў. Вышаўшы за мястэчка, віджу агонь сьвешніца. Падха-джу бліжэй, гляджу праз акно — і тут поўна салдат. Прашуся нава. Гаспадыня кажа, што можна, „хаця месца — кажа — ня ведаю дзе вам даць“.

Твары у салдат вясёлыя, радасныя. Прыслухваюся да гутаркі. Аказваецца, ўсе (а іх было чалавек 15) едуць заўтра дамоў.

III.

Развітаўшыся з гаспадыняй і падзякаваўшы за нацлег, іду далей у дарогу, хаця яшчэ цёмна на дварэ. Дажджу няма, але за тое сільны вечер. Затрымаўся закурыць паперосы, ажно дагнаець мяне чалавек:

— Ці ня ў Сьвіра дзяцючок ідзе? — пытаецца.

— Так, у Сьвір, — адказваю.

— Ну, дык пойдзем разам, веселей будзе, а к таму я і дарогі добра ня ведаю.

Пытаюся: адкуль? Мой падарожны сябра адказваець, што з Буйвідзь.

— У вас здаецца ксёндз беларус ёсьць? — пытаюся.

— Так, быў кс. Стэповіч, але цяпер няма. Ды дзе добры чалавек доўга пабудзець? Выслалі ад нас яго, а нам прыслалі Варнянскага ксёндза. Таго дык мы прасілі, каб не выежджаў ад нас, а проці новага ўсей паравіі выступілі, кажучы: „едзь туды, адкуль прыехаў, мы цябе ня хочам і ў касцёл навет ня пойдзем“. Ды нічога не памагло. Той ксёндз быў душой народу; ніякага гонару гя меў; з кожным чалавекам як з родным братам гаварыў, а што яшчэ важней — нашай, вразумелай для нас сялянскай мовай. Нават казаньне ў касцёле меўся завясці па беларуску, але нам не давалася пацешыцца з гэтага, бо забралі яго ад нас.

Прайшоўшы яшчэ троха, я з сваім сябрам разстаўся, бо спаткаў знаёмага чалавека.

Вось і Сьвір; тут я ўздыхнуў свабодна і радасна, бо прышоў ужо на месца. Спатыкаюся з знаёмымі, вітаемся, агульныя пытаньні „што чуваць“. Расказваю аб віленскім жыцці, паказваю газеты, якія зараз жа чытаюцца з такой хцівасьцю, як галодны ёсьць хлеб. Настрэньня ў ўсіх трыожнае, няпэўнае. Чагось ждучь, а чаго — самі ня ведаюць.

Падарожны.

Калі людзі пакрыўдзяць...

Калі людзі пакрыўдзяць цябе,
Калі хочацца плакаць, маліцца,
— Ты ідзі у цямнеючы лес:
Там у цішы так лёгка забыцца!

Быццам прыйдзеш ты ў храм незямны,
У храм, дзе дзіўна шапчучь дубы,
І пачуеш у шэпце галін:

„Ты прабач неразумным усім...“

І адойдзець нячутна нуда.
Уцяміш ты, што нядоля твая
— Гэта кропля у моры жыцця,
Дзе ўсюды шмат гора і зла!

Наталя Арсеньева.

ХРОНІКА.

Паміж беларусаў.

Пытаньне аб выбарах у віленскі сойм і аб плебісцыце абгаварваецца цяпер беларускімі палітычнымі групамі вельмі шырока. Найбольш цікавыя беларусаў пытаньні: 1) якая мае быць тут улада ў часе „выяўленьня волі народу“, 2) на якім абшары гэнае „выяўленьне волі“ мае адбывацца і 3) як будучы пастаўлены плебісцытныя пытаньні.

З-за мяжы.

У рэдакцыю „Нашае Нівы“ прыйшло пісьмо з Рэвеля, з каторага мы даведываемся, што ў сталіцы Эстэі ёсьць свая Беларуска Рада. Мы вельмі горада вітаем нашых замежных беларусаў, якія ў чужой зямлі арганізуюцца на нацы-

янальным грунце: відаць, што яны не забыліся аб Беларусі.

Адрэс Рады: Reval, Postkast 153.
Сэкрэтэр Рады—Мікола Чарнякоў.

Беларуская вучыцельская сэмінарыя.

Праца Беларускае Школьнае Рады, якая адчыняе з 20 студзеня поўным ходам дзьве класы вучыцельскае сэмінарыі, разьвіваецца вельмі энэргічна. На апошнім пленарным сходзе Школьнае Рады, каб прысьпешыць офіцыяльнае адкрыцьце сэмінарыі, выбрана спецыяльная камісія.

Сьпіраша мае быць адчынена першая нормальная класа сэмінарыі (прыём вучняў ад 14 да 16 гадоў), — а істнуючыя ад восені курсы беларускае мовы будучы абярнены ў дапаўняючую класу пры сэмінарыі дзеля прыспасобленьня да вымагаў беларускае школы вучыцель, дагэтуль па беларуску ня вучыўных.

Коопэратыўныя курсы.

Віленскі саюз коопэратываў устаравае бясплатныя вятчорныя курсы па коопэрацыі для падгатоўкі інструктароў і рахункаводаў. На курсы прыймаюцца людзі не маладзей 23 год, ведаючы беларускую, польскую і літоўскую мову. Гадаваць заявы трэба па адрэсу: Біскупская 12 кв. 12.

Курсы пачнуцца 11 сьнежня і скончацца каля 10 студня.

Сьмерць жыдоўскага дзеяча.

1 сьнежня памер раптоўнай сьмерцю вядомы жыдоўскі грамадзкі дзеяч доктар Абрам Маковіч. Гэта быў неўтаймы працаўнік па арганізацыі чысьленых дабрачынных устаноў, даваўшых помач жыдоўскай беднаце, асабліва ж дзецям. Ведаюць і дзеці хрысьціянскія д-ра Маковіча, як добрага і сумленнага сяспыяліста па дзіцячым хваробам: многа хто ўдзячы яму за ратунак ад сьмерці.

2 сьнежня пахавалі д-ра Маковіча. З шчырым жалем праводзіла яго да магілы многатысячная грамада народу, паміж каторай былі прадстаўнікі места, таварышы-дактары, грамадзкія дзеячы (беларускія і польскія), чысьленыя дэлегацыі ад устаноў і таварыстваў, у якіх нябожчык працаваў.

Беларускі Календар на 1921 г.

Выйшаў з друку і прадаецца ўжо традыцыйны „Беларускі Календар на 1921 год“. Календар—апрача сьвятцаў правадаўных (старыя стыль) і каталіцкіх (новы стыль)—мае багата матар'ялу: абшырны агляд беларускае нацыянальнае працы за мінулы год, многа стацей грамадзкага характару, аддзел коопэрацыі, многа практычнага матар'ялу і ўрэшце літэратурнага.

Цана прыступная—25 мар.

Саланы крызіс.

Соль для коопэратываў ужо адпраўлена з Варшавы ў Вільню, у Граеве соль грузіцца ў вагоны. Скорасаланы годад скончыцца.

Працоўная арцель.

— Прапоўная арцель арганізавана Віленскім Саюзам Коопэратываў з бежанцаў дзеля пагрузкі і разгрузкі вагонаў.

Арцель робіць кантракты з рознымі арганізацыямі.

З усяе Беларусі.

Весткі з Віцебшчыны.

— Прыехаўшыя з Віцебшчыны апавядаюць, што бальшавікі пасля разгрому Врангеля перакідываюць свае сілы на поўнач. У Віцебску многа войска.

У вайсковых кругах гавораць аб тым, што ў хуткім часе дваццаці-пяці-вэрстная паласа ад Полацку да Менску і далей будзе занята бальшавікамі. Дапускаецца і тое, што разрыў з Польшчай будзе да плебісцыту ў Віленшчыне і будзе занята бальшавікамі тэрыторыя ўвакруг Сярэдняй Літвы, пры чым войска Жалігоўскага будзе ў дужа нявыгадным палажэньні. Вясной-жа, пасля плебісцыту, чакаюць, што Віленшчына будзе занята бальшавікамі, бо вайна з Польшчай нямінуча. Да гэтай вайны ўсе гатовяцца, няясна толькі, калі і ў якіх мяйсцох яна пачнецца. Спадзяюцца, што повед для вайны выдумае Іоффа.

З 57 савецкіх маёнткаў толькі ў двух вядзецца дабрая гаспадарка: у Стойках, Гарадокскага павету, і ў Красным Двары. У другіх увесь ураджай з'ядаюць самі парабкі. Характэрна, што цыганы жывуць ва ўсіх маёнтках, як камуністы з натуре.

Сяляне гэтак ненавідзяць бальшавіцкі рэжым, што ў Себежскім і Веліжскім павеце ўсе валасныя дамы спалены „жадэнымі“, каб ня было гдзе сядзець ненавістным рэжымам.

Для кухні народных камісараў у Крамлю дастаўляюцца масла, сыры і др. з савецкіх маёнткаў Смаленшчыны, каторыя добра загаспадараны. У іх разьмешчана скаціна, ўзятая з Латвіі і Беларусі.

(Белпрэс).

Горадня.

У Горадзеншчыне ўсю работу па арганізацыі беларускіх школ вядзе Беларуска Школьная Рада Горадзеншчыны. Рада вызначае вучыцель і выдае ім усе патрэбныя кніжкі для школ.

Як устанаўленьне праграмы навукі ў школе, так і зносіны школы з польскай уладай—школьнай і адміністрацыйнай—Беларуская Школьная Рада Горадзеншчыны бярэць на сябе.

Аб усім у справе беларускай прасьветы зьвяртацца трэба ў Раду па адрэсу: м. Горадня, вуліца Ожэшковай № 28 (проціў вайсковага сабору).

Школьная сесь па вёсках можа хутка абняць усю Горадзеншчыну, калі ня будзе прашкод з боку ўлады, бо народ вельмі горада горнецца да беларускай школы.

У месцы Горадні чынныя дзьве пачатковыя школы: у аднэй—220 вучняў, у другой—115. Пэнсіі пакуль-што вучыцалі ніадкуль не дастаюць.

Гімназія беларуская, у якую запісала ўжо больш за 200 вучняў, ня можа працаваць, бо апынулася бяз будынку. Скарбовыя будынкі былых расейскіх гімназіяў і рэальнага вучылішча заняты польскімі ўстановамі і школамі, наняць жа прыватны дом беларуская гімназія ня можа, бо ня мае на гэта грошы.

Памяці Алеся Гаруна „Грамада Моладзі“ пасьвяціла свой суботнік 13 лістапада.

М. Сьвенцяны.

З Літвы ўжо прывозяць папер сюды мануфактуру, соль, мыла, і яны на 20 прац. тачей як у Вільні. Транзітам тавары йдуць у Дзісьненскі павет, адкуль сюды вязуць мяса.

Горад масьць электрычнасьці, — але скорась пусьцяць у ход б. нямецкую станцыю ў Камаях і тады можна будзе асьвятляць увесь раён.

Цэны тут такія: масла—120 м., хлеб—10 м., мяса—20 м., соль—25 м., серчыкі—4 м.

Ашмяна.

„Віленскае Беларускае Выдавецкае Таварыства“ адчыняе ў Ашмяне сваю кнігарню. Дазвол староста ўжо атрымаў. Гэтымі днямі пасылаецца ў Ашмяну з Вільні першы вялікі транспарт беларускіх кніжак.

Маладэчна.

— На жалезнай дарозе Маладэчна-Полацк шыбка правяцца масты і глаўным чынам мост на Вялейцы. Уся чыгунка становіць адну руіну: масты ўзарваны, другія будоўлі ці ўзарваны, ці спалены, сяляне разбіраюць астаткі матэрыялаў. Мусіць на скорое аднаўленьне руху цягнікоў надзея няма.

(Белпрэс).

Вялейка.

— У районе Дзісенскага і Вялейскага павету покуль што ёсць толькі вайсковая ўлада камандантаў. Войты гмін ёсць толькі рэдка гдзе. Рэквізыцыі робяцца глаўным чынам вайсковай ўладай безпасрэдна.

(Белпрэс).

М. Глыбокае (Дзісьненскага павету.)

Тутака будзе рэзідэнцыя старасты, але ні яго, ні адміністрацыі ніякай яшчэ няма. Ёсць толькі войска і мяшаная бальшавіцка-польская камісія.

Людзі, пападаючы сюды з бальшавіцкай старані, кажуць, што бальшавікам не падабаецца той пояс, акупіраваны варшаўскім войскам, каторы аддзяляе „Сярэднюю Літву“ ад Сав. Расеі. Кажуць, што Гоффэ хоча знайсці спосаб, каб гэтага пояса ня было.

Цэны ў нас такія: масла—200 м., сала—200 м., мяса—15 м., яйкі дзесятком—40 м., хлеб—8 м., солі няма.

Газеты абсалютна сюды не даходзяць. Чыгунка даходзіць толькі да Пастаў.

Тут зарганізавалася Беларуская Школьная Рада, зложаная з пяціх асоб. Старшынёй—К. Мядзёлка. Рада адкрыла пакуль што 8 беларускіх школ, зарэгістравала 15 вучыцеляў і ў хуткім часе праектуе адкрыць яшчэ 6 школ.

Народ тут добра сьведомы і крэпка дэргыцца за сваю нацыянальнасьць і сваю школу.

Як адходзіла ад нас у ліпеню польскае войска, бальшавікі не спадабаліся жыхарам: рэквіравалі, — забіралі ў хурманкі, робілі шмат і іншай крыўды.

Цяпер яшчэ раз прыйшло польскае войска, і цяпер усё йдзе пастараму, але сяляне ня хочуць ужо прыходу бальшавікоў...

Дужа чутка прыслухаюцца да размоў аб Беларусі. Іншыя толькі нядаўна зразумелі, што хоць яны і каталікі, але тутэйшыя і што каталікі прышоўшыя з снад Варшавы, Кракова і Пазнані—інакшыя, што апроч рэлігіі трэба разлічыць яшчэ па нацыям і што тутэйшыя каталікі ёсць беларусы, і інтэрэсы іх зусім іншыя, чым прышоўшых з другіх старон.

Лужкі (Дзісьненскага павету.)

Пасяля вялікіх перамен, якія былі ў нас у летку, жыццё становіцца патроху спакайней. Рэквізыцый прадуктаў робіцца ўжо як быццам менш, ды й нагул кажучы войска Пілсудскага ў гэтым годзе вядзецца сябе лепш, як да адступленьня ў летку. За рэквіраваных прадуктаў плоцяць, пры гэтым солтысы вызначаюць, хто колькі павінен даць; у фўрманкі так сама бяруць мала. Польская ўлада пазваляе адкрыць беларускіх школ; пазволіла нават адкрыць у Лужках і адно расейскае вучылішча. Але, ня глядзячы на гэта, школ адкрываецца мала. бо ў селянінаў ёсць нейкая трывожлівасьць, чагосьці чакаюць: ні то вайны з бальшавікамі, ні то яшчэ нечага.

Заграніцай.

Зьезд беларускіх соцыялістаў у Рызе.

У канцы мінулага месяца адбыўся ў Рызе конгрэс беларускіх соцыялістаў (соц.-дэм., соц.-рэв. і соц.-фэдэр.), які не прызнаў Рыжскага дагавору і пастанавіў дамагацца, каб у імя права на самаазначэньне народаў польскія і маскоўскія войскі выйшлі з Беларусі.

Конгрэс прафэсыянальных саюзаў.

На інтэрнацыянальным конгрэсе прафэсыянальных саюзаў у Лондоне прынята пастанова аб барацьбе з капіталістычным ладам, шануючы звычай, традыцыі і асаблівых варункі кожнага краю.

Пасля прыняты рэзалюцыі: 1) аб скасаваньні ўсіх ваенных даўгоў, 2) проці нічым не абмяжованага выпуску папярочных грошы і 3) аб устанавленьні вялікіх падаткаў ад капіталаў.

Перагаворы у Рызе.

Міравыя перагаворы ў Рызе паміж Польшчай і Савецкай Расеяй вядуцца ізноў, але вельмі марудна. Абедзьве дэлегацыі вінавацяць адна адну ў сьвядомым зацягваньні іх.

У Польшчы.

З Варшавы наказываюць, што дзеля ратунку ад фінансавай катастрофы ў Польшчы ўзняўся праект аддаць усе польскія скарбовыя чыгункі ў арэнду амэрыканцам, якія гатовы ўзяцца давісьці тыя чыгункі да ладу.

У лізе народаў.

Ліга народаў разглядае пытаньне аб фактычным і юрыдычным прызнаньні новых дзяржаў: Эстоніі, Латвіі, Літвы і Украіны.

Лясы у Латвіі.

1 кастрычніка ўсе прыватныя лясы ў Латвіі, згодна з пастановай установага сойму, перайшлі ў рукі скарбу. Толькі лясныя надзелы і дробныя гаечкі сялян асталіся ў руках іх валадароў.

Няудачы Пятлюры.

Войскі Пятлюры, адступаючы перад націскам бальшавікоў, перайшлі ў ліку 15 тысяч—на польскую тэрыторыю. Урад Пятлюры перабіраецца ў Тарноў (у Галічыне).

Зьмена савецкае палітыкі.

Каб дабіцца прызнаньня антанты, Савецкі ўрад у Расеі згаджаецца даць заграначным капіталістам права адкрываць у Расеі фабрыкі і прамысловыя прадпрыемствы, забяспечыўшы іх ад рэквізыцый і нацыяналізацыі іх маемасьці. Фабрыкантам мае быць пазволена нанімаць работнікаў на такіх варунках, на якіх тыя працуюць на савецкай службе. Калі-ж прыпомнім, што савецкія работнікі адбываюць як-быццам паншчыну, ня маючы права ні рабіць забастоўкі, ні іншымі спосабамі дабівацца лепшых варункаў працы, апроч устанавленых бальшавікамі, дык выходзіць, што сваіх-жа работнікаў Савецкая Расея зьбіраецца запрацаваць у няволю чужацкім капіталістам!

Як відаць, бальшавікам прыходзіцца вельмі блага, калі яны гэтак далёка адыходзяць ад свае праграмы. Што ад яе наагул астанецца?

Японія і Амэрыка.

Пецябурскія газэты наказываюць, што Японія пратэстуе проці перагавораў паміж савецкім урадам і амэрыканскім

фінансістам Вандэрліпам аб дачы апошняму концэсій у Усходняй Сібіры. Справа ў тым, што ў гэтакім прыпадку японцы былі-бы прымушаны ўзяць свае войскі з Камчаткі, на каторую яны глядзяць, як на сваё дабро.

Англічане у Батуме.

Паміж Грузіяй і Англіяй зроблена ўмова аб аддачы англічанам Батумскага порту дзеля эксплоатацыі.

Вывал амэрыканскіх войск.

Амэрыка зьбіраецца забраць з Эўропы ўсе свае войскі, каторым ня гожа выпайняць там абавязкі паліцыі на службе ў другіх народаў.

Вайсковая служба у Бэльгіі.

Бэльгійская рада міністраў апрацоўвае праект закона аб тым, каб ваенная служба трывала толькі 6 месяцаў.

Ірляндзкая змова.

Ірляндзкі народ ня кідае барацьбы з Англіяй, дамагаючыся поўнай незалежнасьці ірляндцы. У адказ на аружнае тушэньне незалежніцкага руху англічанамі ірляндзкія „сін-фэйнары“ змовіліся зрабіць некалькі вялізарных замахаў: ўзарваць партовыя склады ў Ліўэрпулі, каторыя яны падпалілі ў некалькіх месцах, паўзрываць гмахі англіцкіх міністэрстваў у Лондоне і пазабіваць пэлю чараду выдатных англіцкіх палітыкаў і прадстаўнікоў улады.

Новы выпуск грошы.

Варшаўскі Сойм прыняў закон аб новым выпуску папярочных грошы да 55 мільярдаў марак. Грошы гэтых павінна хапіць да канца сьнежня сёл. году.

Кароткі агляд музыкальнае літэратуры аб беларускай песьні.

1) Голэмбёўскі—4 песні з Барысаўскага павету запісаны ў 1800-2 г.г.

2) Падбэрэскі—Rocznik Literacki, Пецябурск 1844-1846 г. г.—беларускае вясельле (муз. паэма), апрацаваў Абрамовіч, апроч таго і некалькі бел. песняў.

3) Радзэнко. Песні Гомельскага павету каля 180 пес., выданыя ў Пецябурзе 1880 г. і пазьней.

4) Шэйн. Пецябурск, 1881-1894 каля 60 матываў.

5) Славянскі (? год) 4-5 песень.

6) Нікіфоруўскі—4-5 песень.

7) Янчук. 40 песень з Міншчыны выд. 1890 г.

8) Куба. 12 песень з Смаленскай губ. выданыя ў Празе каля 1890 г.

9) Акадэмія Кракаўская—каля 20 песень.

10) Акадэмія Пецябурская—каля 20 песень (ня лічучы Шэйна)

11) Романоў. Беларускія нар. мелодыі, каля 50.

12) Грыневіч. Пецябурск 1910-12 г. 2 х шыгках 50 песень і Вільня 1920 г. у школьным і народным спеўніках больш 50 песень.

13) Рагоўскі. Бел. Песеньнік (8 песень), апроч таго і 2 кампозыцыі.

14) Грэчанінаў. Некалькі бел. нар. песняў і 2 кампозыцыі.

Апроч вышэйшага, вядомы яшчэ рукапісы: п. п. Фядорыўскага (каля 2000 п.) Цераўскага (каля 300 п.), А. Грыневіча (каля 400.) Янчука (больш 100 п.)